

DOI:
УДК 331.1

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

ЄГОРОВ Ігор Юрійович

д.е.н, професор, завідувачий відділом інноваційної політики,
економіки та організації високих технологій

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

e-mail: igor_yegorov1@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3829-6383

ЧЕРНЕНКО Світлана Миколаївна

к.е.н, старший науковий співробітник відділу інноваційної політики,
економіки та організації високих технологій ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»

e-mail: sm_chernenko@ukr.net

ORCID: 0000-0003-2722-9246

Обґрунтовано, що в Україні спостерігається позитивна тенденція розвитку ринку органічної продукції. Узагальнено існуючі дослідження, розкрито проблеми виробництва та споживання органічної продукції, що дозволило виокремити основні тенденції розвитку сектору в Україні. Показано, що органічне сільськогосподарське виробництво є цілісною багатофункціональною моделлю господарювання, де основним критерієм є повна відмова від неприродних для біологічних систем хімічних елементів і домішок у продуктах харчування. Доведено, що запорукою ефективного ведення органічного землеробства та виробництва органічної продукції також є ідентифікація придатності земель для виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, органічний сектор, органічне господарювання.

Ринок органічних продуктів є перспективним сегментом агропромислового ринку розвинених країн світу. За даними експертів Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFOAM і науководослідного Інституту біоземлеробства FiBL нині виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції розвивається у 153 країнах світу, а обсяг ринку досягає 50–60 млрд доларів США [1].

Усі умови, яким повинні відповідати органічне виробництво і продукти, описані в законі №2496-VIII. Те, що вони дотримані, може підтвердити лише сертифікат. Без нього наносити логотип та позиціонувати продукт як органічний не можна. Органічне виробництво мінімально впливає на природу. Усе росте й розвивається в умовах, максимально

наближених до природних.

Тобто organic – це не про пряму користь для здоров'я, це більше про збереження природи й розумне господарювання.

Утім, у світі досі не прописані вимоги до пакування органічної продукції, тому екотовари іноді пакують у пакети-шуршики чи іншу тару, яку складно переробити. В Україні для сертифікації донедавна використовували європейське законодавство. Хоча український закон вже є, наразі прописують механізм його дії та гармонізують його норми з європейськими практиками. Постанова Кабміну №970 від 2019 року затверджує порядок органічного виробництва та обігу продукції, а №1032 – сертифікації. В Україні 18 органів сертифікації акредитовані на міжнародному рівні та включені до офіційного переліку органів сертифікації в органічній сфері [2].

Запорукою ефективного ведення органічного землеробства та виробництва органічної продукції також є ідентифікація придатності земель для виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Їх оцінка здійснюється органом сертифікації за висновком відповідних наукових установ, науково-дослідних інститутів, лабораторій якості та безпеки продукції відповідно до закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини».

Перевагами органічного виробництва є збереження природного середовища в процесі виробництва, покращення структури ґрунту, що сприяє підвищенню його родючості. Органічні продукти за рахунок мінімізації хімічних речовин містять більше поживних речовин, мінералів та вітамінів. Крім того, органічне виробництво має ряд еколого-економічних переваг, оскільки забезпечення населення якісними та безпечними органічними продуктами харчування сприяє покращенню здоров'я нації та підвищує рівень продовольчої безпеки держави. Органічні методи господарювання сприяють ресурсозбереженню та зменшенню енергоємності сільськогосподарського виробництва, таким чином, підвищують конкурентоспроможність товаровиробників на міжнародних та внутрішніх ринках. Значний попит на органічну продукцію дає можливість суб'єктам господарювання збувати вироблену продукцію за преміальну ціну та збільшити власні доходи [3].

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну органічні компанії зазнали найрізноманітніших негативних наслідків війни та воєнних дій. Тому Органічна ініціатива прийняла рішення створити Грантову програму «Підтримка органічного сектору в Україні» задля підтримки виробників органічних продуктів та інших операторів ринку, збереження та посилення спроможності органічного сектору України у середньо- та довгостроковій перспективі. Загальна сума грошової та

матеріальної підтримки органічному мікро- та малому бізнесу України “Органічної ініціативи” за 2022-2023 рр. склала \$457 000.

Загалом у 2022-2023 роках у рамках Грантової програми ГС «Органічна ініціатива» підтримано понад 130 органічних сертифікованих мікро- та малих операторів [4].

Консультантка з міжнародної торгівлі органічною продукцією, голова правління ГС "Український органічний кластер" Марія Махновець розповіла про пріоритетні напрямки органічного виробництва.

Вона відзначила перспективи плодоовочевого сектору. Компанії експортують свіжі та заморожені продукти, концентрати.

"Не можемо сказати, що бачу велику перспективу для готових органічних харчових продуктів без підтримки держави. На жаль, ми дуже довго обговорюємо експорт таких продуктів, але не експортуємо. Тим часом кількість конкурентів постійно зростає".

Для українського експорту цікаві ЄС, США, Канада, країни Скандинавії, Китай, В'єтнам, Індія, Японія, Південна Корея, Китай, країни Близького Сходу, Ізраїль, Австралія та Нова Зеландія.

Утім, є органік-сектори, які в Україні ще не почали освоювати. Це інгредієнти для виробництва харчових продуктів та косметики, харчові добавки, органічний текстиль.

"Ці напрямки потребують більшої уваги, треба вміти працювати глобально. Це не тільки експорт та запровадження інновацій, а й імпорт для переробки та виробництва. Для таких стартапів потрібний сприятливий бізнес-клімат", – додала Махновець.

2 грудня 2020 президент підписав зміни до закону про підтримку сільського господарства (законопроект №3295), який, зокрема, передбачає підтримку органічних виробників через бюджетні субсидії.

Повертати планують до 30% вартості витрат на сертифікацію. Стільки ж відсотків витрат – на придбання дозволених засобів захисту рослин, добрив, насіння та кормів.

У ЄС рух у бік споживання органічних продуктів підкріплений Європейською зеленою угодою через стратегічні сільгосппрограми "Від ферми до виделки" та "Біорізноманіття"[2].

Протягом останніх років, до повномасштабного вторгнення росії на територію України, на внутрішньому споживчому ринку спостерігалось розширення асортименту органічних продуктів через основні мережі супермаркетів. Основними видами органічної продукції, які споживаються в Україні, є молоко та молочна продукція, овочі, фрукти та гриби, круп'яні і зернові вироби, борошно, насіння, снеки, яйця, м'ясна продукція, соки, напої, пасти, консервовані продукти, олія, прянощі та спеції, цукор та інша продукція, до якої входять хлібобулочні вироби, вареники/пельмені, мед, шоколад, чай, кава.

Через повномасштабну війну внутрішні продажі української органічної продукції скоротилися на 36% за обсягом (6 280 тонн) та на 48% за вартістю (близько 17 млн доларів США) у 2022 році порівняно з 2021 роком (відповідно до результатів дослідження органічного ринку України, проведеного ТОВ «Органік Стандарт» у партнерстві з Organicinfo.ua за підтримки Швейцарії в рамках швейцарсько-українських програм «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP) та «Органічна торгівля заради розвитку» (OT4D)).

За даними ТОВ «Органік Стандарт», протягом 2022 року, попри повномасштабне військове вторгнення росії на територію України, Україна експортувала 245 600 тонн органічної продукції на суму 219 млн дол. США до 36 країн світу, що майже дорівнює експорту органічної продукції у 2021 році (261 000 тонн, 222 млн дол. США). Переважна більшість органічної продукції з України була експортована в країни Європи (95%). Обсяги експорту органічної продукції до країн Європи залізницею та автомобільним транспортом збільшилися, але зменшилися обсяги експорту суднами, зокрема, авіаперевезення для експорту з України стали неможливими.

Найбільшими країнами-імпортерами української органічної продукції у 2022 році були Нідерланди, Німеччина, Австрія, Швейцарія, Польща, Литва, США, Італія, Велика Британія та Чеська Республіка. Українські органічні виробники також експортували в деякі країни Азії та Північної Америки.

До ТОП 3 експортованих органічних продуктів з України, які постачалися на міжнародні ринки, увійшли кукурудза, соя та пшениця. Також експортувалися олія соняшникова, макуха соняшника, соняшник, чорниця заморожена, ячмінь, ріпак, пшоно та інша продукція.

Таким чином, очевидно, що перспективи розвитку органічного сектора в Україні є достатньо вагомими. Особливо це стосується продукції рослинництва, яка вже нині є широко затребуваною у світі. Міжнародні експерти вважають, що Україна легко може наростити експорт, насамперед до ЄС, органічного насіння соняшнику, сої і зернових [15]. Це, однак, має супроводжуватися гарантуванням стабільності поставок, конкурентним рівнем цін, а також повною відповідністю вимогам ЄС щодо вмісту ГМО. Держава може позитивно впливати на вітчизняний органічний сектор і шляхом стимулювання наукового пошуку в цій сфері, підготовки для неї вузьких спеціалістів, здійснення й безоплатного надання органічним операторам тематичних маркетингових досліджень, проведення оцінки стану земельних ресурсів, надання консультаційних послуг, у т.ч. й стосовно експорту органіки, пропаганди серед вітчизняних споживачів переваг органічного господарювання та відповідної продукції, а серед її

потенційних імпортерів – достоїнств саме українських виробів, участі в розвитку інфраструктури органічного ринку, зокрема, на засадах державно-приватного партнерства [6].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Славгородська Ю.В. (2016) Виробництво органічної продукції в Україні: стан та перспективи // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2016. – №4
2. Економічна правда (2020) Світ Organic: все, що треба знати про органічні продукти та бізнес на них URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/18/669317/>
3. Ткачук В.І. Ефективність виробництва органічної продукції у сільськогосподарських підприємствах (2015) / Ефективна економіка. – 2015. – №11
4. Органічна ініціатива (2023) Підтримка органічного сектору URL: <https://organicinitiative.org.ua/special-project/organic-sector-support/>
5. Міністерство аграрної політики та продовольства в Україні (2024) Органічне виробництво в Україні URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
6. Шубравська О.В. Органічне сільське господарство в Україні (2017) / Економіка та прогнозування. – 2017. – №2

Тези надійшли до редакції _____.

Тези рекомендовані до друку _____.

ORGANIC PRODUCTION: PROBLEMS AND CHALLENGES OF TODAY

YEGOROV Ihor, Doctor of Economics, Professor, Head of the Innovation Policy Department, Economics and Organisation of High Technologies State Institution "Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine", e-mail: igor_yegorov1@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3829-6383

CHERNENKO Svitlana, PhD in Economics, Senior Research Scientist at the Department of Innovation Policy, Economics and High Technology Organisation, Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, e-mail: sm_chernenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-2722-9246

The article substantiates that there is a positive trend in the development of the organic products market in Ukraine. The existing studies are summarised, the problems of production and consumption of organic products are revealed, which allowed to identify the main trends in the development of the sector in Ukraine. It is shown that organic agricultural production is an integral multifunctional model of management, where the main criterion is the complete rejection of chemical elements and impurities in food that are unnatural for biological systems. It is proved that the key to effective organic farming and production of organic products is also the identification of the suitability of land for the production of organic agricultural products.

Keywords: organic production, organic products, organic sector, organic farming.

REFERENCES

1. Slavhorodska Y.V. (2016) Production of organic products in Ukraine: state and prospects // Bulletin of Poltava State Agrarian Academy. - 2016. - №4. (in Ukrainian)
2. Ekonomichna Pravda (2020) World of Organic: everything you need to know about organic products and business on them URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/18/669317/> (in Ukrainian)
3. Tkachuk V.I. Efficiency of organic production in agricultural enterprises (2015) / Effective economy. - 2015. - №11. (in Ukrainian)
4. Organic Initiative (2023) Support for the organic sector URL: <https://organicinitiative.org.ua/special-project/organic-sector-support/> (in Ukrainian)
5. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2024) Organic production in Ukraine URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini/> (in Ukrainian)
6. Shubravska O.V. Organic agriculture in Ukraine (2017) / Ekonomika i prohonozirovaniye. - 2017. - №2. (in Ukrainian)

The theses was received by the editors _____.

The theses is recommended for printing _____.